

Οἱ τρεῖς κλάδοι τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Simmel δεικνύουσι τὴν διάφορον προοπτικὴν, ἣτις καθιστᾷ δυνατὴν τὴν παῦσιν τοῦ ἐκ παραδόσεως ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἐκδηλώσεως.

Ἄλλος ἐργάτης τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γερμανίᾳ εἶνε ὁ Max Scheler, ὅστις ἐχρησιμοποίησε τὴν φαινομενολογικὴν μέθοδον πρὸς ἀνάπτυξιν θεωρίας «ἐκ τῶν προτέρων» συναισθηματικότητος καὶ ἠθικῆς διαίσθησεως. Οὗτος ἀντιθέτως πρὸς τὸν Toennies ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ταξινόμησις τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως δὲν δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ τύπων βουλήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τύπων ἀμοιβαίων συναισθημάτων, ποικίλων δὲ ἀναλόγως τῆς πυκνότητος καὶ ποιότητος τῶν συναισθημάτων τούτων. Ἐκ τούτων δ' ἡ συμπάθεια καὶ ἡ συμπαθητικὴ κατανόησις εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ πάσας τὰς ὁργανώσεις πάσης κοινότητος. Αἱ συναισθηματικαὶ αὗται ἐκδηλώσεις δημιουργοῦσι στενωπάτους δεσμούς καὶ καθιστῶσι δυνατὴν τὴν ὑπαρξιν τῆς ὁρδῆς, ἣν ἐσφαλισμένως ὁ Scheler ταυτίζει μετὰ τοῦ πλήθους. Οὕτως ἡ ἔμπνευσις τοῦ Scheler εἰς τὴν ἀκεραιοποιούσαν δύναμιν τῆς ὁμαδικῆς διοράσεως ὑποδεικνύει τὸ δυνατόν τῆς προόδου εἰς τὸ πεδίον τοῦτο τῆς Κοινωνιολογίας.

Εἰς τὰ ἔργα του τὰ ριζοσπαστικὰ κοινωνικὰ κινήματα ἀποδίδει εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς μεταβολὰς τῶν κοινωνικῶν ἀξιών, ὑπονοῶν ὅτι αἱ ἐπαναστατικαὶ μεταβολαὶ ὀφείλονται εἰς τὰς ἀφηρημένας ἀξίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς διεθνοῦς ἀγάπης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἀμέσους καὶ συγκεκριμένας εὐθύναις διὰ τὸν γείτονα, τὸν πλησίον, τὴν χώραν καὶ τὴν τελειοποίησιν τῆς ψυχῆς. Ἀποδίδει δὲ τὴν ἐκτίμησιν ταύτην εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν ἀνερχομένων μεσαίων τάξεων καὶ τῶν ἐπακολουθούντων ριζικῶν κινήματων. Ἡ μεγαλυτέρα δ' ὡς ἐκ τούτου συμβολὴ τοῦ Scheler εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ κοινωνιολογικῆς μεθόδου εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν συναισθηματικῶν ἐκδηλώσεων.

Οὗτοι εἶναι οἱ κυριώτεροι σκαπανεῖς τῆς προόδου τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Β. Ἡ Κοινωνιολογία εἰς τὴν Ἰσπανίαν

Ἡ Ἰσπανικὴ Κοινωνιολογία ἀρχεται μετὰ τὸ τέλος τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου. Τοῦτο ὀφείλεται κατὰ τινας εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰσπανοῦ ζητοῦντος πάντοτε τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἀνώτατον, ἀκόμη δὲ καὶ οὐτοπίας. Ἡ Κοινωνιολογία τῆς ἐπιστήμης τῆς πραγματικότητος δὲν προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἰσπανῶν, ἐπιθυμούντων νὰ γνωρίσωσι τὸ «πῶς ἔδει νὰ εἶναι» καὶ οὐχὶ «πῶς εἶναι». Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κοινωνιολογία ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ νομικῶν ἢ καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφίας τοῦ δικαίου, ἐθεραπεύθη δὲ ἐπιμελῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ.

Οἱ πρῶτοι ἡγέται τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπῆρξαν ὁ Joaquin Costa καὶ βραδύτερον ὁ José Ortega Casset, ὁ Angel Cavinet καὶ κατόπιν ὁ Miguel Unamuno. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι, ὁ Costa καὶ ὁ Ortega, κατ' ἐπίδρασιν ξένων ἰδεῶν ἐπεχείρησαν νὰ ἐξευρωπαϊάσωσι τὴν Ἰσπανίαν, ἐνῶ οἱ δεύτεροι, ὁ Cavinet καὶ ὁ Unamuno, καίτοι ἀντισοσιαλισταὶ συνέβαλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Κοινωνιολογίας διὰ τῶν ἔργων των. Οὕτω κατὰ τὸν Cavinet ἡ Κοινωνία εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀτόμων—μελῶν της. Τὸ δὲ άτομον ἐξ ἄλλου θεωρεῖ ὡς ἐν μικρογραφίᾳ φωτογραφίαν τῆς Κοινωνίας καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην θεωρεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ψυχολογίας τοῦ ἀτόμου εἰς τὰς κοινωνικὰς καταστάσεις, ὡς ἐποικοδομητικὴν δὲ τὴν παθολογίαν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν πολιτικὴν παθολογίαν. Εἰς τὸ Ἰσπανικὸν ἔθνος ὁ ἐπιστήμων

αὐτός εὐρίσκει εὐρύτατα διαδεδομένην τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀβουλησίας, ὡς μὴ ἀναμειγνυόμενον εἰς τὸ πεδῖον τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων.

Κατὰ τὸν **Unamuno**, τὸν προφητικὸν καὶ μυστικοπαθῆ, ἡ Κοινωνία ἔχει αἰσθήσεις, αἰτινες ἐλλείπουσιν εἰς τὸ ἄτομον τὸ ζῶν ἐκτὸς αὐτῆς. Τὸ ἄτομον δὲ ὁμοίως παραδέχεται ὡς εἶδος κοινωνίας ἔχον αἰσθήσεις ἐλλειπούσας εἰς τὰ ἐντὸς αὐτοῦ κύτταρα. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως τοῦ **Unamuno** δὲν εἶναι ὁ ἀφηρημένος ἄνθρωπος (πολιτικὸν ζῶν **Homo Sapiens**) ἢ ὁ ἄνευ τόπου καὶ χρόνου, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅμοιος τῷ ἄλλῳ ὁ ἔχων σάρκα καὶ ὀστέα, ὁ τρώγων, ὁ πίνων καὶ ὁ ἐρώμενος καὶ πρὸ παντὸς ὁ θνήσκων καὶ λέγει "**Nullum humani alienum puta**".

Ὁ **Costa** ἀφωσιώθη εἰς θέματα ἱστορικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ συνδεμένα μετὰ νομικῶν ζητημάτων, δημοσιεύσας μελέτας ἀγροτικῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τῶν πολιτικῶν φαινομένων τῆς ὀλιγαρχίας, θεωρούμενα ἀξιόλογα.

Ὁ **Ortega**, ἐξ ἄλλου, ἐπραγματεύθη τὴν λειτουργίαν τῆς μάξης καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἀτόμου ἐν αὐτῇ. Τὴν κοινωνίαν θεωρεῖ πάντοτε ὡς δυναμικὴν ἐνότητα ἐκ δύο συγκειμένην παραγόντων, ἐκ μειονοτήτων καὶ μαζῶν. Καὶ αἱ μὲν μειονότητες εἶνε ἄτομα ἢ ομάδες ἀτόμων μὲ εἰδικὰς ιδιότητας ἢ ἀξιώματα, ἐνῶ αἱ ομάδες εἶνε—ὄχι βεβαίως αἱ ἐργαζόμεναι μάζαι—ὀμήγυρις προσώπων ἄνευ εἰδικῆς θέσεως. Εἶνε δηλ. ἡ μάζα ὁ μεσαῖος ἄνθρωπος. Εἰς τὰς μάζας ἕκαστος ἄνθρωπος αἰσθάνεται ὅπως πάντες οἱ ἄλλοι χωρὶς νὰ σκέπτεται τοῦτο. Ἐπίσης ὁ **Ortega** πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῆς μάξης στερεῖται σκοποῦ εἰς τὴν ζωὴν διάγων τὸν βίον του ἀσκόπως, ἂν τις ὅμως τοιοῦτος τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστάσεως τότε αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ θὰ εὐρεθοῦν εἰς μέγιστον κίνδυνον. Ὡσαύτως τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἀνήκοντα εἴτε εἰς τὸν Συνδικαλισμὸν εἴτε εἰς τὸν Φασισμόν, θεωρεῖ ὡς μὴ ἐπιθυμοῦντα νὰ δικαιολογῇ τὴν γνώμην του τὴν ὁποῖαν θέλει πάντως νὰ ἐπιβάλῃ χωρὶς νὰ εἶνε διατεθειμένος νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων. Τὸ ὄλον του δὲ διαφέρον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν συγκεντροῦται εἰς τὴν ἄμεσον δρᾶσιν, ἐκδηλουμένην διὰ τῆς βίας. Ἐπομένως δὲν ἀπέχει τοῦ βαρβάρου.

Ἡ σπουδὴ τῶν κοινωνικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς συνεργατικῆς ζωῆς προωθήθη διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Ἰνστιτούτου Κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων», ὡς συμβουλευτικοῦ παράγοντος τῆς Κυβερνήσεως μὲ τρεῖς ομάδας ἐκπροσωπούσας τὰς διαφόρους κατευθύνσεις καὶ Κοινωνιολογικὰς Σχολὰς 1) τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἠθικῆς ὁργανώσεως 2) τὸν σοσιαλισμὸν τῶν τε διανοουμένων καὶ τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων καὶ 3) τὸν Καθολικὸν σοσιαλισμὸν. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς Κοινωνιολογίας ὡσαύτως ἐν Ἰσπανίᾳ συνετέλεσαν καὶ συντελοῦσι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ **Posada (Adolfo)**, διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ συνδικαλισμοῦ καὶ ὁ Καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ δικαίου **Dorado Pedro**, ὅστις ὡς καὶ ὁ **Costa** θεωρεῖ τὸ ἔθιμον ἀνώτερον τοῦ νόμου, τὸν δὲ ὄλον κοινωνικὸν βίον ὡς μέγιστον θέατρον «παρασιτικῶν σχέσεων» διότι ἕκαστον ἄτομον ζῆ ἐν στενωπότητι σχέσει καὶ ἐξαρτήσῃ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ σχέσεις αὗται, αἱ παρασιτικά, δὲν εἶνε τόσοι πλήρεις, ἐκμετάλλευσις ἐπέρχεται καλυτέρα καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἐφ' ὅσον τὰ παράσιτα εἶνε καὶ εὐφυέστερα. Ἡ συνείδησις αὕτη τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἥτις δὲν πρέπει νὰ ἐκβιάζεται, ἐάν τις ἐπιθυμῇ νὰ ἐπιτύχῃ καλύτερα ἀποτελέσματα εἶνε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ **Dorado**, ἐν τῶν ἐλα-

τηρίων τῆς κοινωνικῆς προόδου εἰς ὃν συμφωνοῦσιν οἱ ἐργοδότες ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων.

Ἐκ τῶν ψυχολογικῶν σπουδῶν τῆς Ἰσπανικῆς Κοινωνίας προέχουσιν αἱ τοῦ Altamira, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, τὰ αἷτια τῆς καταπτώσεως τῆς Ἰσπανίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπεκτάσεως καὶ κυριαρχίας ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν δυσαρέσκειαν μεταξὺ τῶν Ἰσπανῶν καὶ εἰς τὴν δυνατότητα μιᾶς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως.

Ὁ σοσιαλισμὸς καὶ δὴ ὁ Χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς συνέβαλον ἐπίσης εἰς τὰς κοινωνικὰς μελέτας καίτοι ἀμφότεραι αἱ ὀμάδες ἀποβλέπουσι πρὸς τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσιν καὶ συνεργάζονται μετ' ἄλλων ὀργανώσεων ὡς εἶνε τὸ «Ἴδρυμα τῶν Κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων» τὸ «Ἴδρυμα τῆς Προνοίας» καὶ ἡ «Ἀκαδημία τῶν ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν».

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὀμάδας διακεκοιμημένοι ἐπιστήμονες ἐργάζονται ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁ Καθηγητὴς De Los Rios μὲ ἔργα ἀνθρωπιστικὰ φιλελεύθερα εἰσάγων τὸν νεοσοσιαλισμὸν, χρωματισμένον μὲ ἠθικοκαλαισθητικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀξίας εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ El Sentido Humanista Del Socialismo. Ἐν τῇ δευτέρᾳ δ' ὀμάδι ἀξιόλογοι ἐργάται εἶνε ὁ Καθηγητὴς τῆς Κοινωνιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μαδρίτης S. Aznar, διευθυντὴς τῆς «ὀμάδος τοῦ Χριστιανικοῦ δημοκρατισμοῦ».

Τέλος τὰ μάλιστα φέρεται καὶ ἀρτιώτατα παρεσκευασμένος κοινωνιολογικῶς εἶναι ὁ Καθηγητὴς I. Medina, συστηματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἐργαζόμενος καὶ θέτων τὴν Ἰσπανικὴν Κοινωνιολογίαν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὀριμότητος. Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτάτων του ἔργων εἶνε 1) τὸ Πανόγραμμα τῆς συγχρόνου Κοινωνιολογίας, ἔργον εἰσαγωγικὸν διὰ τοὺς σπουδαστὰς ποδηγετοῦν αὐτοὺς διὰ μέσου τοῦ λαβυρίνθου τῶν σπουδαιοτέρων Σχολείων καὶ τάσεων καὶ 2) ἡ Κοινωνιολογία (Θεωρία καὶ Τέχνη).

6. Ἡ Κοινωνιολογία εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν

Μεγάλη ἐπίσης ὄθησις ἐδόθη πρὸς σπουδὴν τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὰς Λατινικὰς χώρας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς ἐξ ἐπιδράσεως τὸ μὲν τῆς Κοινωνιολογικῆς προόδου ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, τὸ δὲ ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς χώραις. Οὕτως ἀφ' ἐνός ἐν Ἀργεντινῇ ὁ Carlos Octavio τὴν Κοινωνίαν παραδέχεται, κατὰ τὸν Giddings ὡς ψυχικὸν ὀργανισμὸν (πρᾶγμα ἀνώτερον (1) τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ἀτόμων καὶ οὐχὶ σύνολον κυττάρων) ἔχοντα ἴδιον πνεῦμα προελθὸν ἐκ τοῦ ἐξ ἐνστίκτου συναισθήματος ὅπερ οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ὡς προερχόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ γενεαλογικοῦ εἶδους. Ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Maupas ἐξακολουθεῖ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Durkheim καὶ ὁ Martinez Paz ὅστις ὀρίζει τὸ κοινωνικὸν ἐκ τῶν φαινομένων τῆς ἀλληλοεπιδράσεως. Παρὰ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἔχομεν καὶ Γερμανικὴν διάφορον ἐπίδρασιν ἰδίως μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον μὲ ἐκπροσώπους τὸν Nicolai, τὸν Quesada, τὸν Baldrish καὶ τὸν Treves μὲ ἐντελῶς διαφόρους (Γερμανικὰς) ἀπόψεις.

Εἰς τὴν Βραζιλίαν, ἀντιθέτως πρὸς τὸ συγκεντρωτικὸν πνεῦ-

(1) Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι ὁμοία πρὸς ἐκείνην τοῦ Ἀριστοτέλους (Πολιτ. Α'.) καθ' ἣν ἡ πόλις εἶναι τι ἀνώτερον τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν. Ἡ ἀντίληψις αὕτη, ἅπαντ' ὡσαύτως καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς. Π.β. Σπ. Μαγγίνα, ὁ πολιτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας.

μα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀργεντινῆς, αἱ κοινωνιολογικαὶ σχολαί, ἀντιτίθενται καὶ ὁ μὲν Fernando De Azaredo ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσιν τοῦ Durkheim εἰς τὸ Sao Paulo, εἰς τὸ Ρίον Ίανέϊρον ὁμοῦς ἐπικρατεῖ ἢ ἐπίδρασις τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐμφανιζομένη εἰς τὰς πραγματείας τοῦ Pelgado De Carvalho ὅστις χρησιμοποιεῖ ἐν αὐταῖς τὰς πειραματικὰς μεθόδους, τὰς συνήθειαι εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἐξ ἄλλου ὁ Pontes de Miranda ἀντιπροσωπεύει τὴν Γερμανικὴν ἐπίδρασιν ἀκολουθῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Von Weise καὶ τὴν Φυσικὴν τοῦ Einstein ἐνῶ ὁ Tristande Athagde ἀντιπροσωπεύει τὴν Καθολικὴν Κοινωνιολογίαν.

Τὰ διάφορα ταῦτα σχολεῖα εὐρίσκονται εἰς πάσας τὰς δημοκρατίας τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Γενικῶς δ' εἰπεῖν ἡ Κοινωνιολογία ἐν τῇ Λατινικῇ Ἀμερικῇ σπουδάζεται ἐπιμελῶς, τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ἡ ἴδρυσις ἐδρῶν αὐτῆς εἰς πλουσιώτατα πανεπιστήμια ἔνθα οὐ μόνον θεωρητικῶς αὐτὴ διδάσκεται, ἀλλὰ καὶ ἔρευναι συντελοῦνται μὲ τοπικὸν χαρακτῆρα, ἰδρυθέντων σπουδαίων Ἰνστιτούτων Κοινωνιολογικῆς ἔρευνας καὶ ἐκδιδομένων ὑπὸ πολλῶν Κοινωνιολογικῶν περιοδικῶν. Εἰς τὴν Βραζιλίαν δ' ἰδιαίτερος ἡ Κοινωνιολογία διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας.

Εἶνε δ' ἡ Κοινωνιολογία ἐν τῇ Λατινικῇ Ἀμερικῇ γενετική, πλὴν ἐξ ἄλλου εἶνε φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας ταυτοχρόνως δίδουσα ἀρχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γεωγραφικοῦ παράγοντος, τῆς φυλῆς καὶ ἄλλων ἐξωτερικῶν παραγόντων, ἐξαιρέσει τῆς Βραζιλίας, ὅπου συνήθως βλέπει τις χωριστὰ τὰ ρεύματα τῆς ἐπιδράσεως τῆς Γαλλικῆς, τῆς Βορειαμερικανικῆς καὶ Γερμανικῆς Κοινωνιολογίας.

7. Ἱταλικὴ Κοινωνιολογία.

Ἡ Ἱταλικὴ Κοινωνιολογία ἔσχε τὴν ἀρχὴν κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς νεωτέρας Κοινωνιολογίας Comte καὶ τῆς θετικῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας καὶ ἐχώρησε μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Φασισμού εἰς ἰκανὴν μελέτην καὶ σύνθεσιν διαφόρου περιεχομένου Κοινωνικῆς ζωῆς, ἐμφανιζομένην εἰς τὴν Rivista Di Sociologia ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ δὴ ἐκ τῆς Ἐθνογραφίας, Ἀνθρωπολογίας, Ἐθνολογίας, πολέμου καὶ εἰρήνης εἰς τὰς Ἀρχαίας Ἀθήνας κ. ἄ. θεμάτων σχετικῶν μὲν καὶ συναφῶν πρὸς τὴν Κοινωνιολογίαν, πλὴν οὐχὶ ἀποτελούντων τὸ σῶμα τῆς Κοινωνιολογίας ὑπὸ τὴν σημερινὴν αὐτῆς ἔννοιαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὁμοῦς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος ἐμφανίζονται εἰς τὴν Ἱταλίαν ἔργα Κοινωνιολογικὰ ῥιπτοντα πλούσιον φῶς εἰς τὰ Κοινωνιολογικὰ προβλήματα καὶ παρέχοντα γνησίαν συμβολὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινωνιολογίας, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Loria καὶ Consentini. Παρὰ ταῦτα ἀξιομνημόνευτα εἶναι τὰ Κοινωνιολογικὰ ἔργα τοῦ Morselli καὶ Carli διαγράφοντα τὸν ἐπιστημονικὸν ὅρισμόν τῆς Κοινωνιολογίας καὶ πραγματευόμενα (ἰδίως τοῦ Morselli) τὴν ἀρχὴν τῆς Κοινωνιολογίας, τὴν κατάταξιν τῶν Κοινωνικῶν φαινομένων, τὴν Κοινωνικὴν ἐξέλιξιν, τοὺς Κοινωνικοὺς νόμους, τὰς μεθόδους καὶ τὰ προβλήματα τῆς Κοινωνιολογίας.

Ἄλλ' ὁ κύριος πρωτεργάτης τῆς Κοινωνιολογίας, ἐν Ἱταλίᾳ ὑπῆρξεν ὁ οἰκονομολόγος V. Pareto ὅστις διὰ τοῦ τρίτου ἔργου αὐτοῦ «Trattato Di Sociologia Generale (1916)» μολονότι σποραδικῶς πραγματεύεται τὰ Κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὑπὸ μαθηματικὸς ὅρους, πολὺ συνέβαλεν εἰς τὴν μετέπειτα

ἐξέλιξιν τῆς Κοινωνιολογίας. Περισσότερον συστηματικὸς τοῦ Pareto ὑπῆρξεν ὁ L. Bellini, οὗτινος τὸ ἔργον «Saggi Di Una Teoria Generale Della Societa» πραγματεία γενικῆς θεωρίας τῆς Κοινωνίας, 1934, ἐπιχέει ἰσχυρὸν φῶς ἐπὶ τῆς μορφολογίας καὶ δυναμικῆς τῆς Κοινωνίας ἐν συνόλῳ.

Παρὰ τὰ γενικὰ ἔργα, πλουσία μελέτη ἐγένετο ἐν Ἰταλίᾳ τῶν παραδόσεων τῆς ἀρχῆς τῆς Κοινωνίας, τῶν πρωτογόνων λαῶν, τῶν τελετῶν εἰς αὐτοὺς (Massimo Colucci), τῆς θέσεως τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ Κοινωνίᾳ (F. Sarlo), τῶν Κοινωνικῶν τάξεων (G. Areoleo, Florian κ λ π.) τῶν μυστικῶν ὁργανώσεων (Μαφίας Καμόρας), τοῦ Γάμου καὶ διαζυγίου (Pio Vazzi, Michels, Bosco), τῆς Δημογραφίας κατ' ἐξοχὴν (Benini) τῆς Ψυχολογίας τῆς θρησκείας.

Γενικῶς εἰπεῖν ἡ Ἰταλικὴ Ψυχολογία ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ COMTE, τοῦ ὁποίου ἡ φιλοδοξία ἦτο νὰ καταστήσῃ τὴν Κοινωνιολογίαν εἶδος ὑπὲρ—ἐπιστήμης συνθετοῦσης τὰ εὐρήματα ὅλων τῶν Κοινωνικῶν συστημάτων (βλ. Pareto Fatti E Theria, 1920) Καὶ σήμερον δ' ἔτι ἡ Ἰταλικὴ Κοινωνιολογία ἀσχολεῖται κυρίως εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας, ἐξαιρέσει δὲ τῶν λεπτομερῶν δημογραφικῶν ἐρευνῶν, οἱ κοινωνιολογοῦντες Ἰταλοὶ δὲν ἔθεσαν τὰς θεωρίας καὶ ὑποθέσεις ὑπὸ δοκιμασίαν καὶ ἐρευναν, οὔτε ἤχθησαν ἐπαγωγικῶς εἰς ἀρχικὰς θεωρίας καὶ ὑποθέσεις ἀφορώσας τὸν ὁμαδικὸν βίον καὶ εἶτα δοκιμασίαν αὐτῶν μὲ σπουδὰς καὶ ἐρεύνας ἐξ ὧν ἐπαλήθευσις ἢ μὴ τῶν θεωριῶν τῶν τούτων δύναται νὰ γίνῃ, καὶ ἀντικειμενικῶς ἡ ἀλήθεια νὰ εὑρεθῇ.

8. Ἡ Κοινωνιολογία εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Ἐν Ρωσσίᾳ αἱ Κοινωνιολογικαὶ σχολαὶ μεγίστην ἔσχον ἐπίδρασιν τῶν ἐκάστοτε πολιτικῶν ἰδεολογιῶν καὶ τοῦτο διότι ἡ Ρωσικὴ Κοινωνιολογία ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς, ἐνῷ μέγα διαφέρον ὑπῆρχε πρὸς ἐφαρμογὴν Κοινωνιολογικῶν γνώσεων, τὰ μάλιστα ἐδυσχεραίνετο ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς καταργήσεως τῆς ἐλευθεροτυπίας καὶ τῆς ὑποβολῆς πάσης ἐκφραζομένης γνώμης ὑπὸ λογοκρισίαν. Παρὰ ταῦτα ἡ Κοινωνιολογία ἐν Ρωσσίᾳ ηὐδοκίμησεν ἐκ σπουδῶν τῶν βοηθητικῶν πεδίων, ὡς 1) τοῦ πολιτικοῦ, διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίου ἡ Ρωσσία εἶνε Εὐρωπαϊκὴ δύναμις (1870). 2) Τοῦ οἰκονομικοῦ. 3) Τῆς προσωπικότητος ἧς τὸν ρόλον μέγαν ἐθεώρουν οἱ λαϊκόφρονες ἔναντι τῶν μαρξιστῶν ὑποστηριζόντων τὸν ἀπόλυτον περιορισμὸν τοῦ ἀτόμου. 4) Τοῦ ἐθνολογικοῦ καὶ ἐθνογραφικοῦ διὰ τῆς μελέτης λαοῦ ἐξ 150 φυλῶν (Kovalevsky) 5) Τῆς Γενικῆς θεωρίας τοῦ δικαίου (G. Gurvitch, Lazerson). Εἰς τὴν πρόοδον ὁμοῦ τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Ρωσσίᾳ συνετέλεσε καὶ ἡ μετάφρασις πλείστων ἔργων (ὡς τοῦ Spenser, Comte, Marx, Fr. Engels, Kaoutsky, Montesquieu, Morgan, Ribot, Tarde, Wundt, Ward κ. ἄ.).

Ἐκ τούτων καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐρευνῶν ἐνεφανίσθησαν Κοινωνιολογικαὶ Σχολαὶ ἐν Ρωσσίᾳ καὶ δὴ 1) Ἡ Ἰπποκρινετική, ἣτις εἶνε μᾶλλον φιλοσοφία τῆς Ἰστορίας, καταδεικνύουσα ὅτι ἄτομον καὶ Κοινωνία ἀμοιβαίως προάγονται καὶ καταδικάζει τὸν Δαρβινισμὸν καθ' ὃν τὸ ἄτομον ὀπισθοδρομεῖ (Lanron Michailovsky, De Roberty, Kovalevsky) 2) Ἡ σχολὴ τοῦ P. Sorokin ὅστις εἶναι σήμερον ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωσικῆς Κοινωνιολογίας (ἀπὸ τοῦ 1924 ἐν Ἀμερικῇ). Οὗτος

θαυμαστής ἐν ἀρχῇ τῆς σχολῆς τῆς συμπεριφορᾶς, ἐγένετο πολέμιος αὐτῆς βραδύτερον παραδεχόμενος τὴν Κοινωνιολογίαν ὄχι ὡς ἐγκυκλοπαιδείαν ὄλων τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, οὔτε ἐπιστήμην σπουδάζουσαν μεμονωμένα τὰ κοινωνικοπολιτιστικὰ φαινόμενα, ἀλλ' ὡς γενικὴν ἐπιστήμην πραγματευομένην τὸν κοινωνικοπολιτιστικὸν κόσμον ὡς ὅλον τι, ταυτοχρόνως ὅμως ὡς εἰδικὴν συστηματικὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι πραγματεύεται τὸν κοινωνικὸν κόσμον, ὡς ὅλον τι, μόνον εἰς εἰδικὰς καὶ ὠρισμένας γραμμάς (ἐπανεμφάνισιν τύπων καὶ μορφῶν, μεταξὺ διαφόρων τάξεων φαινομένων. Διὸ οὗτος ἀποβάλλει τοὺς ὅρους «ἐξέλιξις καὶ πρόοδος».

3) Ὁ Ρωσικὸς Μαρξισμὸς. Ἐν Ρωσίᾳ ὁ Μαρξισμὸς ἀπέβη ἡ κλεῖς τῆς ἱστορικῆς προόδου, ἐνῶ ἐν Γερμανίᾳ ἦτο μόνον μέθοδος ἐπιβοηθητικὴ εἰς τὴν ἔρευναν εἰδικῆς Κοινωνικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐστάθη ἀντίπαλος τῆς Ὑποκειμενικῆς Κοινωνιολογικῆς θεωρίας, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ 1ον ἔργον τοῦ Γεωργίου Πλεχάνωφ: «Πρὸς τὴν ἀνάδειξιν ἐνιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς Ἱστορίας». Ἐν αὐτῇ ὁ Πλεχάνωφ βασιζόμενος ἐπὶ τῶν διδαγμάτων τοῦ Μαρξ καὶ Engels θέτει τὸ κέντρον τοῦ βάρους εἰς τὸν ρόλον τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ παρὰ τὴν γενικὴν διαλεκτικὴν ἀντίληψιν τῆς Ἱστορίας, καὶ διδάσκει ὅτι «οὐχὶ ἡ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων καθορίζει τὸ εἶναι των, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ Κοινωνικὴ των ὑπαρξις καθορίζει τὴν συνείδησιν» (Ρωσικὸς κομμουνισμὸς). Ὁ Ρωσικὸς Μαρξισμὸς βραδύτερον διὰ τοῦ Λενινισμοῦ ἀπέβλεψε πέραν τῆς ἐρεύνης τῆς Ἱστορικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Κοινωνικῆς καὶ Πολιτικῆς ὑπάρξεως.

Τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πλεχάνωφ ἐπηύξησε μεταβαλὼν ὁ Σοβιετικὸς Μαρξιστὴς Κοινωνιολόγος Ν. Bucharin διὰ τοῦ ἔργου «Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς—Σύστημα Κοινωνιολογίας» διδάσκων ὅτι ὁ Ἱστορικὸς Ὑλισμὸς δὲν εἶνε πολιτικὴ οἰκονομία, οὔτε Ἱστορία, ἀλλὰ γενικὴ θεωρία περὶ τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς.

4) Λενινισμὸς: Τὰ δόγματα τοῦ Λενινισμοῦ, μὴ διακηρυχθέντα ὑποστηρίζουσι τὸν Μαρξισμὸν ἐνδέτοντα εἰς αὐτὸν βούλησιν καὶ σημαίνουσι ἐθελουσίαν τάσιν πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν προκηρυχθέντων καὶ μὴ πραγματοποιηθέντων προγραμμάτων τοῦ Μάρξ. Ὁ Λένιν διὰ τῆς ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου 1917 περιφήμου ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ κόμματος, δι' ἧς κατεδείκνυεν ὅτι ὁ λαὸς εὗρίσκετο εἰς ἀπελπισίαν καὶ ἦτο καιρὸς νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ὁδὸς τῆς σωτηρίας του ἐκήρυξε τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπέβαλεν αὐτὴν εἰς τε τοὺς μετριοπαθεῖς ἀναμορφωτὰς (Μενσεβίκους) καὶ τοὺς ἐπαναστάτας σοσιαλιστάς, τοὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ Δημοκρατικοῦ Κερένσκη καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς Μπολσεβίκους.

5) Σταλινισμὸς. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη θεωρία, ὀλιγώτερον σαφῆς τοῦ Λενινισμοῦ καὶ ἀτελῶς καθωρισμένη, ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Τροτσκισμὸν ἀπομακρύνεται τῶν παλαιῶν δογμάτων τοῦ Μαρξισμοῦ καὶ ἐνισχύθη ἀπὸ τοῦ II Παγκοσμίου πολέμου, καθ' ὃν νέα ἰδεολογικὰ μεταβολὰ ἐπῆλθον καὶ νέα ἀπόψεις ἐδόθησαν ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ Νόμου, ὡς ἀναμορφωτοῦ καὶ ρυθμιστοῦ τῆς ἀνθρωπίνης διαγωγῆς, καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας, τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς θρησκείας. Ἐπίσης δύο πεδία ἐρεύνης κοινωνικῆς ὑπῆρχον ἐν Ρωσίᾳ, τὸ μὲν εἰς τὴν Ἐθνογραφίαν, τὸ δὲ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ψυχολογίαν ἐφ' ἧς κατόπιν ἐρευνῶν τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια εἰς τὴν ὁμαδικὴν διαγωγὴν ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἔρευνα γίνεται τῆς γενέσεως νέων μορφῶν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, ὡς καὶ τῆς συναισθηματικῆς ἀγωγῆς τῶν στρατιωτῶν (Rubinstein «Ἡ Σοβιετικὴ ψυχολογία κατὰ τὸν πόλεμον τῆς πατρίδος» 1943).

9. Ἡ Κοινωνιολογία εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην (Πολωνίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Ρουμανίαν, Γιουγκοσλαβίαν καὶ Ἑλλάδα).

1) Ἐν Πολωνίᾳ ἡ Κοινωνιολογία μεταξὺ τοῦ I καὶ τοῦ II Μεγάλου Πολέμου εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως σὺν τῇ ὀργανώσει τῆς Ἀνωτάτης ἑκπαιδεύσεως καὶ τῇ λειτουργίᾳ πέντε ἐν συνόλῳ Πανεπιστημίων ἀπέκτησεν ἰδίας ἑδρας εἰς τὰς ὁποίας διαπρεπεῖς διωρίσθησαν Καθηγηταί, ὧν προεῖχεν ὁ Florian Znaniecki εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Poznan. Ἐνταῦθα οὗτος κληθεὶς νὰ διδάξῃ ὡς Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας μετέτρεψεν κατόπιν αἰτήσεώς του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἑδραν του εἰς ἑδραν τῆς Κοινωνιολογίας.

Κατὰ τὸν Znaniecki τὸ ἔργον τῆς Κοινωνιολογίας συνίσταται εἰς συγκριτικὴν μελέτην τῶν Κοινωνικῶν συστημάτων καὶ τῶν μεταβολῶν των. Τῶν συστημάτων δὲ τούτων ἐδημοσίευσεν μονογραφίας καὶ μελέτας Ἀγγλιστί καὶ Πολωνιστί, πλὴν οὐχὶ καὶ συστηματικὰς θεωρίας περὶ αὐτῶν διακρίνει δ' οὗτος τὰς κοινωνικὰς ἐνεργείας, τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, τοὺς κοινωνικοὺς «ρόλους» καὶ τὰς κοινωνικὰς ομάδας.

Ἰσῆς ἀξίας θεωρεῖται καὶ ὁ J. Chalasiniski, ὅστις ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ σπουδῶν του παρήγαγε σπουδαιότατα ἔργα ἐν τῇ Κοινωνιολογίᾳ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῇ ἀγροτικῇ Κοινωνιολογίᾳ.

Διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐπιστημόνων τούτων καὶ ἄλλων νεωτέρων (Crabski), Krzywicki κ. ἄ.) ἰδρύθησαν κέντρα κοινωνιολογικῆς ἐρεῦνης ὡς: τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Πολωνικῆς Κοινωνιολογίας, τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Πολωνικῆς Οἰκονομίας, τῆς Ἀγροτικῆς Κοινωνιολογίας, τὸ Κρατικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ἀγροτικῆς μορφώσεως καὶ τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Ἐθνικότητος, πλεῖστα δὲ ἔργα ἐκ τούτων προῆλθον πρακτικῆς μᾶλλον μορφῆς ὡς τὸ ἔργον τοῦ Δρος V. Adamski "Outline Of Applied Sociology".

Γενικῶς εἰπεῖν ἐν Πολωνίᾳ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ II Μ. Πολέμου εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς νεωτέρας Κοινωνιολογίας παρατηρήθη ζωηρότατη ἀνθήσις. Ἀτυχῶς, ἐπειδὴ κατὰ τὸν II πόλεμον οἱ πλεῖστοι τῶν ἐργατῶν αὐτῆς ἀπέθανον ἢ ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, ἄλλοι δὲ κατέφυγον εἰς Ἀμερικὴν, ἐν Πολωνίᾳ σήμερον ἡ Κοινωνιολογία ὑφίσταται μόνον τὴν ἐπίδρασιν καὶ λαμβάνει κατεύθυνσιν ἐκ τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν ἐκεῖ ἐπικρατουσῶν ἀντιλήψεων.

Β) Ἡ Κοινωνιολογία ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ

Ἡ συμβολὴ τῆς Τσεχοσλοβακίας εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν ὑπῆρξε λίαν σημαντικὴ μεταξὺ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Κεντρικῆς, Ἀνατολικῆς καὶ Ν. Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἀφείλεται δ' αὕτη οὐ μόνον εἰς τῶν ἐπιστημόνων τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἱκανότητα καὶ τὴν διάδοσιν διὰ μεταφράσεων τῶν ἔργων τῶν μεγαλυτέρων Κοινωνιολόγων τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπικουρίαν καὶ ὠθησιν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἧς οἱ δύο μεγάλοι ἀρχηγοὶ—Μάζαρυκ καὶ Μπένες—ὑπῆρξαν προηγουμένως φιλόσοφοι καὶ Κοινωνιολόγοι, ὁ σύνδεσμος δ' οὗτος Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνιολογίας παρατηρεῖται μέχρι σήμερον. Ἐνεκα δὲ τῆς προελεύσεως τῶν ἡγετῶν τῆς τούτων ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ ἡ Κοινωνιολογία μεγίστην ἐπίδρασιν εἶχεν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

Πάντων, δ' ὡς ἐλέχθη, τῶν ἐργατῶν τῆς Κοινωνιολογίας προεξεῖχε 1) ὁ Th. Masaryk, ὅστις καίτοι δὲν ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἢ συνθεσιν ἰδίου Κοινωνιολογικοῦ συστήματος, ἀνέλυσε πλεῖστα προβλήματα θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης Κοινωνιολογίας καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ἀξίας, ὡς τὸ

«ἄνθρωπος καὶ φύσις» εἰς δ' ἐξετάζει τὴν ἐπίδρασιν τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐπὶ τὸ ἄτομον καὶ τὴν Κοινωνίαν, «τὸ Κοινωνικὸν ἐρώτημα», φιλοσοφικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν μελέτην καὶ ἀνάλυσιν τοῦ Μαρξισμού, ὡς οικονομικῆς καὶ ὁμαδικῆς θεωρίας τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Κοινωνίας, τό: «Ρωσία καὶ Εὐρώπη», «Τὰ προβλήματα τῶν μικρῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης», Σλαβισμὸς μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν» καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Εἰς ταῦτα ὁ Μάζαρυκ παραδέχεται τὴν Φιλοσοφίαν ὡς ἐπίκουρον τῆς ἐπιστήμης, διακηρύττων ὅτι φιλοσοφία ἣτις ἱκανοποιεῖ πάσας τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας θὰ δύναται νὰ ἐπιφέρει τάξιν καὶ ἁρμονίαν εἰς τὸ πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς ἀποσυντεθειμένον ἄτομον καὶ τὴν Κοινωνίαν.

Διακρίνει δὲ τὴν Κοινωνιολογίαν εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν. Καὶ τὴν μὲν θεωρητικὴν ἢ ἀφηρημένην θεωρεῖ καὶ βασικὴν ἐξ ὅλων τῶν Κοινωνικῶν καὶ Ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ διαιρεῖ εἰς Στατικὴν καὶ δυναμικὴν.

Εἰς τὴν πρώτην ἐρμηνεύει τὰ Κοινωνικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνικῶν ἐκείνων παραγόντων οἵτινες συνέχουσι τὴν Κοινωνίαν κατὰ τὴν διαρκῆ αὐτῆς ἀνέλιξιν. Εἰς δὲ τὴν δυναμικὴν Κοινωνιολογίαν πραγματεύεται περὶ τῆς προόδου, τῆς ἀνελιξέως τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς θρησκείας, ἠθικῆς, ἐπιστήμης, τέχνης, πολιτικῆς κ.λ.π. ὡς κινούντων παραγόντων. Τὴν Κοινωνίαν τέλος οὗτος παραδέχεται ὡς δυναμικὴν ὁργάνωσιν ὑποκαταστάτων ὁργανώσεων συντεθειμένην δ' οὐχὶ ὑπὸ ἀτόμων, ἀλλ' ὑπὸ ὁμάδων ἀλληλεπιδρωσῶν μὲ ἀλληλεξάρτησιν, ἀμοιβαίαν σχέσιν καὶ Κοινωνικὴν συμφωνίαν. Ἄλλ' ἢ Κοινωνικὴ ἐρμηνεία γενικῶς ἀπαιτεῖ ψυχολογικὴν ἐρμηνείαν, ἐφ' ὅσον δ' αἱ βασικαὶ Κοινωνικαὶ δυνάμεις εἶνε τὰ ἄτομα, ἢ ψυχολογία εἶνε τὸ βάθρον τῆς Κοινωνιολογίας, τὰ δὲ κοινωνικὰ φαινόμενα εἶνε ταυτοχρόνως καὶ ψυχολογικά. Ἀκολουθεῖ δηλ. ὁ Μάζαρυκ ἐνταῦθα τὸν Comte ὡς καὶ τὰς μεθόδους τῆς Κοινωνιολογίας. Παρὰ τὸν σύνδεσμον τῆς Κοινωνιολογίας πρὸς τὴν Ψυχολογίαν ὁ Masaryk πιστεύει ὅτι ἡ γνῶσις τῶν τελικῶν αἰτιῶν ἀποκτᾶται ὄχι μόνον διὰ μακρᾶς πείρας διὰ τῆς Ψυχολογίας δηλ., ἀλλὰ καὶ μιᾶς περιπτώσεως ὅταν αὕτη μᾶς δίδει νὰ νοήσωμεν τὴν σχέσιν μεταξὺ αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος, διὸ κατατάσσεται οὗτος εἰς τὴν ὁμάδα τῶν θεωρούντων τὴν Κοινωνιολογίαν ὡς φιλοσοφίαν συμφωνῶν πρὸς τὸν Payne λέγοντα: «ἂν ὑπάρχη τις ἐν τῷ κόσμῳ, ὅστις ἔχει ἀνάγκην νὰ φιλοσοφῇ, ὅστις δύναται νὰ φιλοσοφῇ, ὅστις ὀφείλει νὰ φιλοσοφῇ, οὗτος εἶναι ὁ Κοινωνιολόγος». Πιστεύων δ' εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν δύο τούτων ἐπιστημῶν διεκήρυξε πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του εἰς τὸ περίφημον αὐτοῦ πρόγραμμα: «Ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον εἶναι μία ἐκ τῶν ἔνδον ἀνανέωσις, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει νόημα πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον εἶναι μία ἔνδειξις ἀγάπης πρὸς τὸν γείτονά σου, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πραγματικὸς πατριωτισμὸς. Ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον εἶναι ἀγάπη, ζήτησις καὶ ὑπεράσπισις τῆς ἀληθείας. Ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον, εἶναι ἢ ἐγκατάστασις δημοσίας ζωῆς βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀληθείας».

Κατὰ ταῦτα ὁ Masaryk καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκείαν ὡς περιεχούσας στοιχεῖα ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας περιλαμβάνει εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, τὴν θρησκείαν δὲ μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας ἀντιλαμβανόμενος ὡς στενὴν καὶ μὴ ἱκανοποιούσαν, θέλει στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, πειθοῦς καὶ πίστεως.

Μαθητὴς καὶ ὑπέρμαχος τοῦ Masaryk ὑπῆρξεν ὁ Benes.

Ἡ Κοινωνιολογία τοῦ Benes εἶναι κυρίως πολιτικὴ, διότι κατ' αὐτὸν ἢ Πολιτικὴ εἶναι κοινωνικὴ ἐνέργεια σκοποῦσα τὴν προσαρμογὴν τοῦ Κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ὥστε νὰ ἱκανοποιῇ πλήρως τὰς ἀνάγκας καὶ σκο-

πούς τοῦ λαοῦ. Τελεῖται δ' ἡ προσαρμογὴ αὕτη δι' ἐναλλαγῆς τῶν σχέσεων τῶν ἀτόμων εἰς τὰς ομάδας των. Πρακτικὸς δὲ πολιτικὸς εἶναι ὁ καλὸς Κοινωνιολόγος ὅστις γνωρίζει καλῶς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον μιᾶς Κοινωνίας, δυνάμενος νὰ ἀναλύῃ καταστάσεις καὶ νὰ παρατηρῇ ταύτας συστηματικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ νὰ καταλήγῃ εἰς ὀρθὴν κατανόησιν αὐτῶν. Ὡσαύτως δ' ὁ πολιτικὸς ὀφείλει νὰ εἶναι καλὸς ψυχολόγος, ἀναλύων καλῶς καὶ ὀρθῶς τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ἔχη τὰκτ δηλ. νὰ γνωρίσῃ τὴν πρακτικὴν Ψυχολογίαν, ἐναρμονίζων τὸν ὀρθολογισμὸν πρὸς τὸ συναίσθημα.

Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ ἐπίσης μεγίστη προσοχὴ ἐδόθη εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Κοινωνιολογίαν, ὑπὸ τοῦ Lindner, καίτοι αὕτη δὲν προήχθη τόσον, ὅσον ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις.

Γ' Ρουμανικὴ Κοινωνιολογία.

Ἡ Κοινωνιολογία ἐν Ρουμανίᾳ ἔχει τὴν ἀρχὴν της εἰς διαφόρους φιλοσοφικὰς θεωρίας, διακρινομένη ὡς ἴδιον φιλοσοφικὸν σύστημα, ἢ ὡς ὄψις τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ ταύτης συνέβαλον δύο κυρίως ἐργάται. 1) Ὁ Βασίλειος Κώντας, πιστεύων ὅτι τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα διέπονται ὑπὸ τοῦ μοιραίου. 2) Ὁ Α. Ξένοπολ, πιστεύων ὅτι ἡ κοινωνιολογία εἶναι ἐπιστήμη βασιζομένη ἐπὶ νόμων, σταθερῶν καὶ ἀμεταβλήτων ὡς οἱ διέποντες τὰ οὐράνια σώματα καίτοι οὐχὶ ἀκριβεῖς ὡς οἱ νόμοι ἐκείνων. Τρίτος ἐργάτης ἀξιωμαθὸς εἶναι ὁ Ν. Jorga, ἱστορικὸς, ὅστις λέγει ὅτι ἡ Ἱστορία δεόν νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐπὶ μέρους γεγονότα ἐνῶ ἡ Κοινωνιολογία τὴν γενικὴν ἀποψιν αὐτῶν.

Παρὰ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς ἐργάτας τῆς Κοινωνιολογίας καὶ ἄλλοι συνέβαλον εἰς τὴν σημερινὴν πρόοδον τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Ρουμανίᾳ οἷον ὁ Petrescu, ὁ φιλόσοφος Draghicescu, ὁ Andrei κ.ἄ.

Πάντες ὅμως οὗτοι θεωρητικῶς εἰργάσθησαν. Περισσότερον τούτων καὶ πρακτικῶς εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται ὁ Gusti, καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ, παραδεχόμενος τὴν Κοινωνιολογίαν ὡς ἐπιστήμην τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, ἐφ' ἧς οἰκοδομοῦνται ὁ ἀντικειμενικὸς πολιτισμὸς καὶ τὰ κοινωνικὰ ἰδρύματα μιᾶς ἐποχῆς. Ἡ Κοινωνικὴ δ' αὕτη πραγματικότης «δὲν κρέμαται ἀπὸ τοῦ ἀέρος» ἀλλὰ σχηματίζει περίπλοκον σύστημα παραλλήλων ἐκδηλώσεων διαφόρων κοινωνικῶν μονάδων, ἐπηρεαζομένων ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς βουλήσεως. Ἡ κοινωνικὴ (ὑπερατομικὴ) δ' αὕτη βούλησις καὶ τὰ κίνητρα τῆς δημιουργικῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας καθορίζουσι τὴν οὐσίαν τῆς Κοινωνιολογίας. Καὶ εἶναι τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Gusti θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἡ κυρία πρόοδος τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Ρουμανίᾳ.

Δ' Ἡ Κοινωνιολογία ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ.

Ἡ κοινωνιολογία ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως ἰδιαιτέρως τῆς Κροατίας καὶ τῆς Σλοβενίας προήχθη εἰς ἀξιωμαθὸν βαθμὸν, εἰσαχθεῖσα εἰς ἕξ Πανεπιστήμια καὶ Κολλέγια αὐτῆς. Οἱ ἐν αὐτοῖς διδάσκοντες νεαροὶ ἐπιστήμονες ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τοῦ Durckheim. Ἐστρεῖτο ὅμως ἡ Κοινωνιολογία ἐνταῦθα εἰδικῶν ἰδρυμάτων, ἰνστιτούτων καὶ ὀργανώσεων. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐργατῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀξιομνηστέος εἶναι ὁ καθηγητὴς Kosik ἐν Βελιγραδίᾳ καὶ ὁ Mirkovic ἐν Subotica, οἵτινες συνέβαλον διὰ μεταφράσεων τῶν κυριωτέρων ξένων ἔργων καὶ διὰ τῶν ἐκδόσεων ἰδίων μονογραφῶν καὶ ἔρ-

γων ὡς ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν» τοῦ πρώτου, ἔργου κριθέντος ἰσαξίου τῶν ἐκδοθέντων ἐν Ἀμερικῇ ὁμοίων.

Ἐν Κροατία ἀξιοὶ μνείας εἶναι ὁ Ἀντώνιος Ράδιτς καὶ ὁ Milan Suprlay. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐμελέτησε τὸν πολιτισμὸν τοῦ Κροατικοῦ λαοῦ, ἰδίως δὲ τῶν δημοδῶν παραδόσεων, τὸ συλλεγὲν δὲ ὑλικὸν ἐδημοσιεύθη εἰς πολλοὺς τόμους ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Ζάγκρεπ, ἐπὶ τῶν ἰδεῶν δὲ τοῦ ἔργου τούτου ἐστηρίχθη τὸ κίνημα τῶν χωρικῶν τοῦ Ζάγκρεπ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ράδιτς, Στεφάνου Ράδιτς, με βασικὴν φιλοσοφίαν ὅτι οἱ χωρικοί, ὡς κύριοι παραγωγοὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἀγαθῶν δεόν νὰ ἔχωσι πολιτικὴν δύναμιν εἰς τὰς χεῖράς των πρὸς ἐξασφάλισιν ἑνὸς κόσμου ἀνθρωπίνου καὶ φιλειρηνικοῦ.

Ὁ Suprlay ἐξ ἄλλου, ἱστορικός καὶ κοινωνιολόγος, ἐμελέτησε τὰς διαφοράς, φυλετικάς, πολιτικάς καὶ πνευματικάς μεταξὺ Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων καὶ συνεπέρανεν ὅτι κατ' οὐδένα λόγον διαρκῆς ἐνότης ἦτο δυνατή. Διὰ τὰς ἰδέας του δὲ ταύτας καὶ ἐδολοφονήθη ὁ ἐπιστήμων οὗτος.

Ε'. Ἡ Κοινωνιολογία ἐν Ἑλλάδι

Ἡ Κοινωνιολογία ἐν Ἑλλάδι ἤρξατο διδασκομένη ἀπὸ τοῦ 1926 τὸ μὲν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ τότε καθηγητοῦ Παναγιώτου Κανελλοπούλου, τὸ δὲ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Α. Ἐλευθεροπούλου, ταῦτοχρόνως δὲ σχεδὸν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος ἔργου ἐν ἀρχῇ μὲν, ἀπὸ τοῦ 1927, ἐν τῷ Ἀμερικανικῷ Κολλεγίῳ Παλαιῦ Φαλήρου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1942 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Ἐξεδόθησαν δὲ καὶ ἱκαναὶ πραγματεῖαι ἢ ἐγχειρίδια κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου. Οὕτως ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Κανελλοπούλου ἐδημοσιεύθη «Ἡ κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας», «ἡ κοινωνικὴ πρόοδος» καὶ ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ, ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, αἱ θρησκείαι ὡς προϊστορικοὶ παράγοντες τοῦ πολιτισμοῦ κλπ. Ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Ἐλευθεροπούλου «Ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων» κατὰ μετάφρασιν ὁμωνύμου ἔργου του ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ κ.ἄ.

Συστηματικὴ ὁμοῦς πραγματεία κοινωνιολογίας, ὑφ' ἣν μορφήν ἐμφανίζεται αὕτη ἐν ταῖς προηγμέναις χώραις σήμερον, ἐδημοσιεύθη μόλις τῷ 1933 ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Στοιχεῖα Κοινωνιολογίας», ὡς καὶ πραγματεῖαι κοινωνιολογικοῦ περιεχομένου οἷον : «Τὸ ἔγκλημα ἐν Ἑλλάδι», «ἡ πτωχεία ἐν Ἑλλάδι» κ.ἄ. Καὶ αἱ μὲν ἐργασίαι τοῦ Κανελλοπούλου καὶ Ἐλευθεροπούλου τὴν ἐπίδρασιν κυρίως ἔσχον ἀπὸ τῶν Γερμανικῶν ἀντιλήψεων, τὴν Κοινωνιολογίαν ὡς φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας μᾶλλον ἐκδεχομένων καὶ ὡς τοιαύτην ἐξεταζουσῶν, ἡ δὲ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος ἔργου, ἂν καὶ ἔσχε τὴν ἐπίδρασιν Ἀμερικανικῶν κυρίως ἀντιλήψεων καὶ δὴ τῶν τοῦ Giddings καὶ ἄλλων κορυφαίων Ἀμερικανῶν, προσέτι δὲ Γάλλων κοινωνιολόγων καὶ ψυχολόγων, διαφέρει ὁμοῦς τούτων κατὰ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά :

1) Βασίζεται, ὅσον ἐνδέχεται, ἐπὶ τῶν διδασμάτων τῶν μεγάλων κλασσικῶν Ἑλλήνων διδασκάλων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν αἰωνίου κύρους καὶ ἰσχύος ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ ἰδεωδῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

2) Στηρίζεται ἐπὶ τῆς ψυχολογίας, θεμελίου πασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ συναρτᾶται πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, διότι ἡ κατανόησις τῶν κοινωνικῶν συστημάτων καὶ ἡ ἀξία τῆς προτεινομένης θεραπείας τῶν ὑφισταμένων κοινωνικῶν κακῶν καὶ ἡ πρόοδος τῆς κοινωνίας ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἀφ' ὧν πηγάζουσι.

δ) Ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ ἱκανὸν τὸν σπουδάζοντα αὐτὴν οὐ μόνον νὰ κατανοῇ τὴν προέλευσιν, λειτουργίαν, ἐξέλιξιν καὶ τοὺς δρους τῆς προόδου τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφαρμόζη τὰ μανθανόμενα πρὸς τὴν βελτίωσιν αὐτῆς.

Διὰ τῶν προσπαθειῶν του τούτων ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἰδίας Κοινωνιολογικῆς σχολῆς, οὐδ' εἰς πομπώδη παρουσίαν νέων ἀντιλήψεων καὶ θεωριῶν καὶ τοῦτο, διότι ὡς καὶ εἰς ἄλλα περισσότερα προηγμένα κράτη (καὶ δὴ τὴν Ἀγγλίαν), ἡ Κοινωνιολογία ἐν Ἑλλάδι εἶχε καὶ ἔχει εἰσέτι νὰ παλαίῃ καὶ ὑπερνικήσῃ ἐμπόδια καὶ ἀντιρροήσεις προσφερομένας τὸ μὲν ἐκ τοῦ αὐστηροῦ καὶ ἀπηρχαιωμένου προγράμματος τῶν μαθημάτων εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολάς, τὸ δὲ ἐκ παρερμηνείας ἐκ μέρους καθηγητῶν καὶ διανοουμένων τινῶν περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς Κοινωνιολογίας. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἔκρινεν ὅτι προεῖχε διὰ τὴν Ἑλλάδα σήμερον, τὸ μὲν ἢ ἐπανεισαγωγή ἀπὸ τοῦ 1942, κατόπιν ὑπερπηδησεως πολλῶν ἐμποδίων, τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀνωτέρας Σχολάς τῆς πατρίδος τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐπιστήμης ἧς ἄγευστος οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ μένη σήμερον οὐ μόνον ἐκ τῶν φοιτητῶν τῶν ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων ἀλλὰ καὶ τῶν τελειοφοίτων τῶν Γυμνασίων, τὸ δὲ ἢ συστηματοποίησις καὶ ἐναρμόνισις ἐπὶ Ἑλληνικῶν βάσεων καὶ δεδομένων τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τῶν πορισμάτων καὶ διδαγμάτων τῆς Ἀμερικανικῆς ἰδίας, Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς Κοινωνιολογίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1) Τίς ἢ Κοινωνιολογία τοῦ Πλάτωνος ; τοῦ Ἀριστοτέλους ;
- 2) Τίς ἢ συμβολὴ τοῦ Comte εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, τίς ἢ τοῦ Durkheim ;
- 3) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Γαλλίᾳ σήμερον ;
- 4) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας ;
- 5) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ ;
- 6) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Ρωσίᾳ ;
- 7) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Γερμανίᾳ ;
- 8) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Ἰταλίᾳ ;
Κατὰ τί διαφέρουν αἱ ἀντιλήψεις καὶ κατευθύνσεις τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὰς ἀνωτέρω 6 χώρας ;
- 9) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Ἰσπανίᾳ ;
- 10) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον ἐν Πολωνίᾳ καὶ Τσεχοσλοβακίᾳ ;
- 11) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ ;
- 12) Τίνες οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Κοινωνιολογίας σήμερον εἰς τὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Claude, Len—Strauss—French Sociology.
- 2) Farris E. L. Robert — American Sociology.
- 3) Rumney J. — British Sociology.
- 4) Solomon Albert — German Sociology.
- 5) Bastide Roger — Sociology in Latin America.
- 6) Parpinjio Constantino — Italian Sociology
- 7) Lacerson M. Max — Russian Sociology.
- 8) Znaniacki Eilern M — Polish Sociology
- 9) Roucek joseph — Chechoslovak Sociology
- 10) τοῦ αὐτοῦ — Sociology in Yugoslavia
- 11) Manoll A — Rumanian Sociology
- 12) Gurvitch G — and Moore W — Twentieth Century Sociology 1945.
- 13) Σακελλαρίου Γ. Τὸ ἔγκλημα ἐν Ἑλλάδι 1931.
- 14) Τοῦ αὐτοῦ Ἡ Πτωχεία ἐν Ἑλλάδι 1932.